

3.3.2022

Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia HE 106/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-apusta poliisille ja eräksi muiksi virka-apua koskeviksi laeiksi

Käsitteltävänä olevan hallituksen esityksen tavoitteena on kehittää ja ajantasaistaa poliisille annettavaa virka-apua koskevaa lainsäädäntöä vastaamaan nykyistä paremmin muuttuneen turvallisuusympäristön tarpeita. Tavoitteena on, että päätös virka-avun antamisesta voidaan valmistella, päättää ja panna toimeen käytettävissä olevan ajan puitteissa, myös vaativissa kiiretilanteissa.

Tässä lausunnossa keskitytään puolustusvoimien vaativaa virka-apua koskevaan päätöksentekoon. Tähän liittyen valtioneuvoston kanslia vastaa muun muassa valtioneuvoston yleisistuntojen järjestämisestä ja ohjeistaa niihin liittyviä menettelyjä. Valtioneuvoston kanslia myös osallistui työryhmään, jossa laajapohjaisesti valmisteltiin nyt puheen oleva hallituksen esitys, ja sen työryhmävaiheessa esittämiä näkökohtia on esityksessä hyvin huomioitu.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta ja puolustusvaliokunta ovat jo antaneet esityksestä lausuntonsa (PeVL 3/2022 vp ja PuVL 7/2021 vp).

Vaativaa virka-apua koskevasta päätöksenteosta säädettäisiin lain 10 §:ssä. Lähtökohtana on, että vaativasta virka-avusta päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa. Poikkeuksena olisivat tarkemmin määritellyt kiiretilanteet, joissa puolustusministeriö voisi päättää vaativasta virka-avusta. Lisäksi puolustusministeriö voisi päättää sellaisesta vaativasta virka-avusta, joka voi sisältää sotilaan henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sellaista poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta. Edellä todetun lisäksi olisi erityinen kiireellisyysäännös, jolloin eräin edellytyksin Pääesikunta voisi Poliisihallituksen pyynnöstä päättää vaativasta virka-avusta.

Ehdotettu 10 § sisältäisi yleisistuntotasoa alemmalla tasolla tehtyjä päätöksiä koskevan eräänlaisen jälkikontrollisäännöksen, jonka mukaan puolustusministeriön on viipymättä esiteltävä vaativaa virka-apua koskeva asia valtioneuvostolle, joka voi päättää yleisistunnossa vaativan virka-avun jatkamisesta tai lopettamisesta.

Perustuslain 67 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistaan laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat sekä ne muut asiat, joiden merkitys siitä vaatii.

Ehdotuksen lähtökohtana on voimassa olevan virka-apulain tapaan, että sotilaallista voimankäyttöä sisältävästä virka-avusta päättäisi valtioneuvoston yleisistunto puolustusministeriön esittelystä. Voimassa olevassa lainsäädännössä omaksuttuun päätöksentekomenettelyyn nähden keskeisenä muutoksena olisi valtioneuvoston yleisistunnon sekä ministeriöiden ja keskusvirastojen kesken joiltain osin jaettu päätöstoimivalta sotilaallisten voimakeinojen käyttöä mahdollisesti sisältävästä vaativan virka-avun antamisesta.

Ehdotettu sääntely sisältäisi menettelyt sellaisen kiireellisen tilanteen varalle, jossa valtioneuvoston yleisistuntoa ei ole mahdollista saada koolle riittävän nopeasti. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi yöllä tai muutoin virka-ajan ulkopuolella, jos aikaa teon keskeyttämiseksi olisi hyvin vähän. Valtioneuvoston yleisistunnon jälkikäteinen kontrolli toisi tällaisissa tilanteissa päätöksentekomenettelyyn parlamentaarista vastuukatetta, joskin nopeasti etenevissä tilanteissa valtioneuvoston mahdollisuus päättää virka-avun lopettamisesta saattaisi käytännössä olla mahdotonta tilanteen mentyä jo ohi. Yleisesti voi todeta, että valtioneuvoston yleisistunnon koolle kutsumiseen myös poikkeuksellisina aikoina on verrattain hyvät edellytykset.

Kokonaisuutena voidaan arvioida, että hallituksen esityksessä on hyvin huomioitu ja yhteensovitettu erilaiset vaatimukset ja näkökohdat.